

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№10
2025

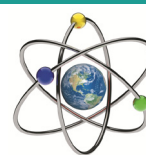
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 181 sahifa,
1-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARIDA SUITSIDAL XULQ-ATVORNI KAMAYTIRISHDA PSIXOKORREKSIYA DASTURLARINING SAMARADORLIGI VA IJTIMOY AHAMIYATI.....	8
Tursunova Ozoda Abdullayevna	
O'ZBEKISTONNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI: FUQAROLIK JAMIYATI.....	14
Abdikadirov Umidjon Ruzbayevich	
TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI	18
Ayakulov Ulug'bek Abdug'affor o'g'li	
TALABALARDA LIDERLIK XUSUSIYATINING NAMOYON BO'LISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI.....	22
Sobitova Shaxnoza Shokir qizi	
O'SMIRLARDA TURLI XIL YOT G'OYALARGA BERILISHNING AYRIM IJTIMOY-PSIXOLOGIK MASALALARI	27
Tulyaganova G.O.	
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLARDAGI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVATSIYASI VA STRESS DARAJASI MUNOSABATI.....	31
Xodjayeva Dilnovoz Djumoyevna	
OILA-TURMUSH DOIRASIDAGI VOYAGA YETMAGANLAR ORASIDA JINOYATLARNING KELIB CHIQISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI SHAXSNING HULQ-ATVORIDAGI XUSUSIYATLARI	36
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
PSIXOGISTALOGIYANING YANGI YO'NALISH SIFATIDA YUZAGA KELISHI ZARURATI VA ILMIY ASOSLARI	41
Azimov.J.S., Melibayeva R.N.	
KONSTRUKTIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA LIDERLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	44
Kurbonova Mushtariybegim Baxtiyorjon qizi	
BO'LAJAK KASB TA'LIMI O'QITUVCHILARIDA KASBIY IDENTIFIKATSIYANI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	47
Kurbonov Munis Umirbekovich	
BOLALARDA KOGNITIV JARAYONNING RIVOJLANISHI.....	52
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
SUN'IY INTELLEKT VOSITALARINING TURLARI VA YOSHLARNING PSIXOLOGIK BARQARORLIK XUSUSIYATLARIGA TA'SIRI	56
Ismailov Avazbek Axadjon o'g'li	
PROFIL ORTIDAGI "MEN" RAQAMLI SHAXSIYAT VA UNING PSIXOLOGIK OQIBATLARI.....	60
Azizova Shodiya Utkur qizi, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	
OILA HAYOTIDA AYOLNING IJTIMOY ROL IDENTIFIKATSIYASI: PSIXOLOGIK TAHLIL.....	63
Xujayeva Zarnigor Muzaffar qizi	
YOSH MUTAXASSISLARINING KASBIY MOSLASHUV MEXANIZMLARI	68
Shodiyeva Rayhon Saydullayevna	
SALBIY EMOTSIONAL KECHINMALARNING SHAXSLARARO MUNOSABATLARGA TA'SIRI	75
Mirabdullayeva Sh. A.	
GLOBALASHUVNING SHAXS SHAKLLANISHIGA TA'SIRINING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	79
Raxmatova Zamira Baxtiyorovna	

ВЛИЯНИЕ СТИЛЕЙ ПРИВЯЗАННОСТИ РОДИТЕЛЕЙ НА ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ПРАКТИКИ И ЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ С ДЕТЬМИ.....	83
Шомуродова Махфуза Аслитдиновна	
BO'LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY DINAMIK RIVOJLANISHIDA SHAXS IJTIMOYILASHUVI VA ADAPTIV INTELLEKT MUAMMOSI.....	88
Tuychiyeva Saodat Melikuziyevna	
LOGOTERAPIYA USULIDA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISH.....	93
Narziqulova Gulrux Axrorovna	
O'ZINI O'ZI TUSHUNISH TUSHUNCHASINING PSIXOLOGIK TALQINI	98
Mahmudov Abdurasul	
ICHKI LOKUS NAZORATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI O'QUVCHILARDA MUVAFFAQIYAT MOTIVATSIYASINI KUCHAYTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI	102
Karimov Sherzod Abdurasulovich	
SPORT FAOLIYATIDA YUZAGA KELADIGAN STRESS OMILLARI PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI	106
Nazarov Davron Baxtiyor o'g'li	
YOSH KELINLAR PSIXOEMOTSIONAL HOLATIDA STRESS VA MOSLASHUV JARAYONLARI	111
G'afforova Dilfuza Jo'rayevna	
RAHBAR AYOLLAR FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	114
Xudoyqulova Gulshoda Baxronovna	
O'SMIR RUHIY FAROVONLIGIGA TA'SIR ETUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR.....	118
Mustafayeva Muxlisa	
KEKSA ODAMNING PSIXOLOGIK HOLATI KOMPLEKS REABILITATSIYA KOMPONENTI SIFATIDA.....	122
Rustamova Manzura Ne'matjanovna	
KOMMUNIKATIV KOMPITENTLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI	126
Tajibayev Shohruh Maqsudovich	
ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ВУЗА КАК СИСТЕМА САМООРГАНИЗАЦИИ И РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА.....	131
Рахманова Диляра Рустемовна	
ЭТНОПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КАЗАХОВ И УЗБЕКОВ	136
Айдарова Диана Смутуллаевна	
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ КОМПЛЕКСА НЕПОЛНОЦЕННОСТИ У ПОДРОСТКОВ	138
Халмуратова Дилором	
TA'LIM SOHASIDA OROLBO'YI IQLIMIGA SHAXSNING MOSLASHUV STRATEGIYALARINI O'RGANILISHI.....	142
Jumamuratova Guljayna Kenesbayevna	
INSON RESURLARINI RIVOJLANTIRISH YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING BOSH OMILI SIFATIDA.....	145
Axmedov Alisher Gayrat o'g'li	
TARBIYACHI PEDAGOGNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	150
A.K.Shamshetova	
AFFILIATSIYA MOTIVINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK TADQIQOTLARDI O'RGANILISHI	153
Samatova Sevara G'ayratovna	
OLIIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	157
Yadgarova Ozoda Ibragimovna	
MILLIY TARBIYANING PSIXOLOGIK METADOLOGIK ASOSLARI	160
Jabborov Xazrat Xusenovich	
SOG'LOM PSIXOLOGIK MUHITNI YARATISHDA TOLERANTLIKNING O'RNI	166
Nazaraliyeva Marxabo Xayitboyevna	

TALABALARDA BAXTLI OILA TO'G'RISIDAGI TASAVVURLAR SHAKLLANISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	171
Abdurayimov Sardorbek Odiljon o'g'li	
OILA HAYOTIDA AYOLNING IJTIMOIIY ROL IDENTIFIKATSIYASI: PSIXOLOGIK TAHLIL.....	175
Xujayeva Zarnigor Muzaffar qizi	

OILA HAYOTIDA AYOLNING IJTIMOIIY ROL IDENTIFIKATSIYASI: PSIXOLOGIK TAHLIL

Xujayeva Zarnigor Muzaffar qizi

Farg'ona davlat universitetining psixologiya
(faoliyat turlari bo'yicha) yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oila hayotida ayol shaxsining rol identifikatsiyasi jarayoni psixologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Ayolning oilaviy va ijtimoiy rollarni o'zlashtirish mexanizmlari, shaxsiy qadriyatlar, madaniy stereotiplar va gender munosabatlari tizimida shakllanadigan psixologik omillar ochib beriladi. Tadqiqotda ayol shaxsining "Men-konsepsiyasi", emotsional intellekt va kommunikativ kompetensiya darajasi oila tizimidagi barqarorlik bilan bevosita bog'liqligi ko'rsatilgan. Maqolada A. Adler, E. Erikson, T. Parsons va zamonaviy gender psixologiyasi nazariyalariga tayangan holda ayolning o'z rolini anglashdagi psixologik mexanizmlar tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari oila psixologiyasi va shaxsiy rivojlanish amaliyotida qo'llash uchun ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: rol identifikatsiyasi, oila psixologiyasi, ayollik identiteti, gender stereotiplar, ijtimoiy rol, psixologik moslashuv, shaxsiy qadriyatlar, emotsional intellekt, kommunikativ kompetensiya, psixologik farovonlik.

Abstract: This article provides a psychological analysis of the process of women's role identification in family life. The mechanisms by which women internalize family and social roles, as well as the psychological factors formed within the system of personal values, cultural stereotypes, and gender relations, are explored. The study demonstrates a direct correlation between a woman's level of self-concept development, emotional intelligence, and communicative competence with the stability of the family system. Based on the theoretical approaches of A. Adler, E. Erikson, T. Parsons, and contemporary gender psychology, the article analyzes the psychological mechanisms through which women comprehend and integrate their roles in the family. The research results possess both scientific and practical significance for the fields of family psychology and personal development.

Key words: role identification, family psychology, female identity, gender stereotypes, social role, psychological adaptation, personal values, emotional intelligence, communicative competence, psychological well-being.

Аннотация: В данной статье проводится психологический анализ процесса ролевой идентификации женщины в семейной жизни. Раскрываются механизмы усвоения женщиной семейных и социальных ролей, а также психологические факторы, формирующиеся в системе личностных ценностей, культурных стереотипов и гендерных отношений. В исследовании показана прямая взаимосвязь между уровнем развития «Я-концепции» женщины, эмоционального интеллекта и коммуникативной компетентности с устойчивостью семейной системы. В статье, опираясь на теоретические подходы А. Адлера, Э. Эриксона, Т. Парсонса и современных концепций гендерной психологии, анализируются психологические механизмы осознания женщиной своей роли в семье. Результаты исследования имеют научное и практическое значение для области семейной психологии и личностного развития.

Ключевые слова: ролевая идентификация, семейная психология, женская идентичность, гендерные стереотипы, социальная роль, психологическая адаптация, личностные ценности, эмоциональный интеллект, коммуникативная компетентность, психологическое благополучие.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida ayolning oila va jamiyatdagi o'rni yangi psixologik mazmun kasb etmoqda. Ayol shaxsining oila tizimida o'zini namoyon etish shakllari, kasbiy faoliyat bilan uyg'unlashgan rollari, shuningdek, ruhiy barqarorligini saqlash mexanizmlarini o'rganish zarurati ortib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oila hayotida ayolning rol identifikatsiyasi masalasi nafaqat ijtimoiy, balki shaxsiy-psixologik jihatdan ham muhimdir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "Biz o'tmishni yodga olar ekanmiz, dunyo ilm-fani va madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan ajdodlarimiz, jahongir bobolarimiz qatorida, mana shunday buyuk insonlarni dunyoga keltirib, mehr bilan tarbiyalagan, ularni ulug'vor ishlarga ruhlantirib, har bir ishda kamarbasta bo'lgan fozila ayollarimiz bilan haqli ravishda faxrlanamiz! Donishmand xalqimiz hamisha ayollarni e'zozlab

yashagan, xotin-qizlarga yuksak ehtirom ko'rsatib yashash el-yurtimizga xos azaliy qadriyatga aylangan", degan fikrlari ayni haqiqatdir.

"Ayollarning jamiyatdagi mavqei va rolini ko'tarish davlatchiligimizning ustuvor va asosiy yo'nalishlaridan biridir", degan so'zlarining o'zi ham yurtimizda ayollar masalasi naqadar muhimligidan dalolat beradi. Yurtimizda xotin-qizlarning davlat va jamiyat qurilishi hamda oiladagi o'rnini mustahkamlash borasida milliy mexanizm muvaffaqiyatli ishlab turibdi. Unda xotin-qizlarning bandligi, ijtimoiy foydali mehnatdagi faol ishtiroki belgilangan.

O'zbekistonda ayollar harakatini kuchaytirish, o'zbek ayollarining jamiyatda o'z o'rnini belgilash, ularning iqtidor va salohiyatini dunyoga ko'rsatish maqsadida hukumatimiz qator muhim hujjatlarni qabul qilgan. Bugun xalqaro maydonda o'z o'rnini topib, dunyo siyosatdonlari tomonidan e'tirof etilayotgan mamlakatimizning yangi parlamentida ham xotin-qizlarning o'z o'rnini, mavqei va darajasi bo'lishi tabiiydir.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5325-son Farmoniga muvofiq, mamlakatimizda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy va sotsial faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat va imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini ta'minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, shuningdek, oila institutini mustahkamlash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Oilaning jamiyat va ijtimoiy hayotdagi mavqei, avvalo, shu oila tarbiyachisi bo'lgan ayol bilan belgilanadi. Zero, yangi avlod tarbiyachisi sanalgan ayolning ongi va tafakkuri oilada shakllanadi, milliy mafkuraning ilk tushunchalari ham ulg'ayib voyaga yetgan oilada tarkib topadi. Shuni nazarda tutgan holda, oilada onaning namunali xulq-atvori, ma'naviy-ruhiy odobi, yaxshi tarbiya ko'rganligi, bolaga tarbiya berishdagi tajriba va talabchanligi, bolalarning yoshligidanoq odobli, aqli va har tomonlama madaniyatli bo'lib o'sishida muhim o'rin tutadi. Ayol oilada va jamiyatda tarbiya posboni hamdir.

Vatanga bo'lgan mehr-muhabbat dastavval ota-onaga, aka-ukalarga, yaqin qarindoshlarga va atrofdagilarga bo'lgan munosabatdan boshlanadi. Oilada ota-onaning farzandlari bilan qancha ko'p vaqt birga bo'lishi, o'zaro muloqotlar, o'rgatilgan bilim va ma'naviy qadriyatlar mehr tuyg'usining shuncha mustahkamlanishiga olib keladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda yurtimiz ayollari hayotning barcha sohalarida – ilm-fan, ta'lim-tarbiya, sport, tibbiyot, tadbirkorlik, ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi, madaniyat va san'at sohalarida faol ishtirok etmoqda. Ularning orzu-intilishlari, maqsad-muddaolari, jamiyatdagi mavqei ham o'ziga xos va turlicha bo'lishi tabiiy. Ayollarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, huquqiy, siyosiy, madaniy-ma'rifiy saviyasini rivojlantirish borasida keng ko'lamli ishlar olib borish lozim.

Ayollarning oilada o'z zimmasiga oladigan rollari – bu xotin, rahbar, oila daromadini boshqaruvchi va, eng muhimi, ona. Oilaviy munosabatlarning eng ta'sirli, jozibali va muhim bo'lagi bu – ona-bola munosabatlaridir. Ularning ahamiyati shundaki, aynan dastlabki muloqot va mehrli munosabatlar bolaning keyingi psixik hamda aqliy taraqqiyotini, shuningdek, onaning xulq-atvorini shakllantiradi. Bola tug'ilishining dastlabki onlaridayoq ona va bola o'zaro hissiy va psixologik jihatdan bog'lanadi, ular bir tan, bir vujud hisoblanadi. Shu bois ularning munosabatlarida simbiotiklik mavjud bo'ladi. Bola ulg'aygani sari ular o'rtasidagi psixologik masofa ortib boradi, simbioz munosabatlar aqliy-kognitiv munosabatlarga aylanadi.

Boladagi kognitiv rivojlanish, ya'ni fikrlar tarbiyasi va dunyoqarashlarning shakllanishiga onaning xulq-atvori katta ta'sir ko'rsatadi. Ingliz olimi U.R. Bion onaning har bir harakati, mimikalari, bolaning tepasida turib unga qiladigan muomalasi, erkalashlari bora-bora bola o'zlashtiradigan ibora va so'zlarda namoyon bo'lishini ta'kidlagan. Shu tariqa, onaning bevosita ishtiroki va yordamida bola dunyoni taniydi, o'rganadi.

Abdulla Avloniyning oila pedagogikasi va psixologiyasiga oid fikrlari ham diqqatga sazovordir. A. Avloniy bolaning shaxs sifatlariga to'xtalib, unda oilaning rolini ko'rsatarkan: "Qush uyasida ko'rganini qiladi", deydi. "Inson javhari qobildir, agar yaxshi tarbiya topib, buzuq xulqlardan odatlanib katta bo'lsa, har kim qoshida maqbul, baxtiyor inson bo'lib chiqadi. Tarbiyani kim qiladi, qayerda qilinadi, degan savol tug'iladi. Bu savolga javoban – birinchi uy tarbiyasi bu ona vazifasidir", deydi u. Ko'rinib turibdiki, Avloniy bolaning mukammal tarbiyasi oilaga bog'liqligini e'tirof etgan.

Shunday ekan, bola tarbiyasi bilan shug'ullanadigan ayollarimiz, opa-singillarimiz bilimdon bo'lishlari shart va zarur. Abdurauf Fitratning fikricha, farzandni to'laqonli kamol toptirish va o'stirish uchun unga jismoniy, aqliy va ma'naviy tarbiyadan iborat ko'p tarkibli tarbiya berish muhimdir. Ma'lumki, inson birinchi tarbiyani onasining bag'rida oladi. Ayol kishi uyning idorachisi va bolalar tarbiyachisi bo'lib, farzandini mehr bilan o'stirish mas'uliyatining katta qismi uning bo'yiga tushadi.

Olamni ona orqali bilishga imkon beruvchi psixologik holatlardan yana biri – bu hissiy-emotsional bog'liqlikdir. Ingliz psixiatri Jon Boulbi tomonidan ishlab chiqilgan va M. Eynsvort tomonidan tekshirilgan emotsional bog'liqlik nazariyasiga ko'ra, yetti oylikdan keyingi bola onasiga juda bog'lanadi va shu orqali bola

uchun muhim psixologik rivojlanishlar ro'y beradi. Demak, ayolning bugungi kundagi maqomi va jamiyatdagi obro'-e'tibori, eng avvalo, uning oiladagi o'rni, oila qadriyatlariga munosabati hamda farzandlari tarbiyasidagi muvaffaqiyatlariga bog'liq ekanini chuqur anglashimiz zarur.

Prezidentimiz rahbar ayollarga murojaat qilib, onalar farzandlarining nafaqat tarbiyasi, balki ularning bilimi, dunyoqarashi, ma'naviyati va intellektual rivojlanishiga ham jiddiy e'tibor berishlari kerakligini ta'kidlab o'tgan. Farzandlariga yoshligidanoq tejamkorlikni, saranjom-sarishtalikni o'rgatadigan ham ayoldir. Shu o'rinda, bugungi o'zbek ayoli ma'rifatli, ma'naviyatli, tafakkuri teran, zamonimizga xos barcha ijobiy fazilatlarni o'zida mujassamlashtirgan oqila va dono inson bo'lishi zarur. Chunki ayolning bilimdonligi, ma'naviyati, ma'rifati va savodxonligi – farzandi va oilasining baxt-saodatidir.

Ma'lumki, o'tgan davr mobaynida respublikamizda ayollar masalasiga oid ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Bu jarayon hozir ham davom etmoqda. Biroq ayollar bilan bog'liq ilmiy tadqiqotlar bazasini shakllantirish haqida yetarli ma'lumotlar mavjud emas. Eng achinarlisi, mazkur tadqiqotlarning amaliyotga joriy etilishi masalasi ko'p hollarda qog'ozlarda qolmoqda. Shu sababli, yangi tashkil etilgan "Xotin-qizlar va oila ishlari qo'mitasi" ushbu masalalarga alohida e'tibor qaratishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ayol, avvalo, ona. Farzandlariga chiroyli tarbiya, go'zal xulq berish – uning kasbi, maqomi, martabasi shu bilan o'chanadi. Binobarin, mamlakat taqdiri ham shu bilan chambarchas bog'liq. Shunga asoslanib aytish mumkinki, ayol ma'naviyati va oila ma'naviyati o'xshash, uyg'un, mushtarak tushunchalardir. Demak, allani ona suti bilan birga singdirgan, tarbiyani oilada olgan, mahallada chiniquqan bola vatan qadrini biladi, oila va nikoh muqaddasligini anglaydi. Tabiiyki, oilaviy ajrimlar kamayadi, ong va tafakkurda teran nigohli insonlar soni ortadi. Tarbiya egasiga qaytuvchi jarayon – kim nimani o'zi uchun istasa, shuni bolasiga beradi; oqibat istagan oqibat, mehr sog'ingan mehr bo'ladi.

Bu fazilatlarga ayollarga xos nazokat, hayo, samimiylilik, kamtarlik, oqilalik, uddaburonlik va tadbirkorlik bilan uyg'unlashganda, u kamolot va vafodorlik kabi insoniy hislatlarni shakllantiradi. Insoniyat yaralganidan beri shunga intiladi, orzu qiladi, targ'ib etadi. Ayol ma'naviyati bugun millat ma'naviyatiga aylandi. Shaxs ma'naviyati, uning dunyoqarashi, tasavvuri va e'tiqodi asosan oilada shakllanadi. Oila haqiqiy ma'naviyat o'chog'i, tarbiya omili va muhitidir.

Ayollar oilada barqaror rivojlanish va hayot sifatining kalitidir. Ayol shaxsiy zavq va ambitsiyalarni qurbon qiladi, axloq me'yorlarini o'rnatadi, stress va zo'riqishni yengillashtiradi, xonadonda tinchlik va tartibni saqlaydi. Yaxshi, tartibli va intizomli uy xo'jaligi normal oilaviy hayot uchun zarurdir. U bir korxonaning bosh direktori singari, oila a'zolari o'rtasida ularning qiziqishlari va qobiliyatlariga qarab vazifalarni belgilaydi, ishni bajarish uchun zarur vositalar bilan ta'minlaydi. U ovqat tayyorlash, kiyim tanlash, uyni jihozlash va saqlashda asosiy rol o'ynaydi.

Ayol bolaning birinchi o'qituvchisi. U ijtimoiy merosni bolaga uzatadi. Farzand irq qonunlarini, odob-axloq qoidalarini va ideallarni onadan o'rganadi. Ona, bola bilan yaqin va doimiy aloqada bo'lgani sababli, uning o'ziga xos xususiyatlarini kashf etadi va rivojlantiradi, keyinchalik uning shaxsiyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ona sifatida u oilaviy sog'liqni saqlash xodimi hamdir. U oilaning har bir a'zosi, ayniqsa go'dak va o'smirlarning jismoniy farovonligi uchun qayg'uradi. U uyni shunday tashkil etadiki, har bir a'zo to'g'ri ovqatlanish, yetarli uyqu va dam olish imkoniga ega bo'ladi.

Ona o'z iste'dodi bilan uyni bolalar uchun qulay va mos joyga aylantiradi. Bundan tashqari, u ichki tartib va didni rivojlantiradi, shunda uy ajoyib bo'ladi. Ona uyning markaziy shaxsidir — barcha a'zolar unga hamdardlik, tushunish va e'tirof uchun murojaat qiladilar. Ayol o'z vaqtini, mehnatini va fikrini oila a'zolari farovonligi uchun bag'ishlaydi.

Oila tipi emotsional yaqinlik va munosabatlardagi sadoqat bilan ajralib turadi. Oila a'zolari ko'pincha birga vaqt o'tkazadilar. Ular uchun bu vaqt shaxsiy manfaatlardan ko'ra muhimroqdir. Biroq, bunday oilalardagi uyg'unlik barcha farqlarni bostirish darajasiga yetmaydi. Oilalar yaqinlik va ajralishning muvozanatini, shuningdek, o'zgarishlarning maqbul kombinatsiyasini saqlay olishlari zarur.

Har qanday davlat va jamiyat taraqqiyoti bir qator omillar asosida yuz beradi. Bu jarayonda ayollarning ijtimoiy-siyosiy faoliyati, huquq va erkinliklari ta'minlanishi – davlatlar rivojlanishining hamda demokratiyaning muhim mezonidir. Zotan, ayol va uning jamiyatdagi o'rni har doim muhim ahamiyat kasb etgan.

Jamiyatda xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlarini ta'minlashning asosiy prinsiplari – qonuniylilik, demokratizm, jins bo'yicha kamsitilmaslik, ochiqlik va shaffoflikdir. Ayollarni ilm-fanga ruhlantirish maqsadida "Olima ayollar jamiyati" tuzilib, uning faoliyatini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish uchun maxsus chora-tadbirlar ko'rilmog'da.

Hech shubhasiz, ayollarning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishdagi ishtirokini to'laqonli ta'minlash, ularni ijtimoiy-iqtisodiy hamda huquqiy jihatdan qo'llab-quvvatlash borasidagi islohotlar yurtimizda gender tenglik va teng huquqlilikni ta'minlashdagi ijtimoiy adolat namunasidir. Ayollarga e'tibor chinakam davlat siyosati darajasiga ko'tarildi, uning huquqiy va institutsional asoslari tubdan takomillashtirildi.

Mamlakatimizda ayol qadrini yuksaltirish borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, albatta, bu boradagi huquqiy asoslarning yaratilgani va muntazam takomillashtirib borilayotgani bilan hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy jamiyatda ayol shaxsining ijtimoiy rol identifikatsiyasi – bu murakkab psixologik, madaniy va ijtimoiy jarayon bo'lib, u oilaviy tizim va kengroq ijtimoiy tuzilmalar bilan uzviy bog'liqdir. Ayolning oiladagi roli faqat an'anaviy "ona" yoki "uy bekasi" funksiyasi bilan cheklanmay, balki u iqtisodiy, ma'naviy, madaniy va ma'rifiy jarayonlarda faol subyekt sifatida ham namoyon bo'ladi.

Ijtimoiy rol identifikatsiyasi deganda shaxsning ma'lum ijtimoiy guruh yoki pozitsiya bilan o'zini uyg'unlashtirishi, shu pozitsiyaga xos qadriyat, xulq-atvor va stereotiplarni o'zlashtirishi tushuniladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollarning rol identifikatsiyasi ko'p bosqichli va dinamik jarayon bo'lib, u shaxsiy tajriba, ijtimoiy-madaniy muhit, gender stereotiplari, oilaviy an'analar va ommaviy axborot vositalari ta'siri ostida shakllanadi (Butler, 2011; Chodorow, 1999).

Ayol shaxsining oila ichidagi roli uch asosiy ko'rinishda namoyon bo'ladi:

1. Biologik-psixologik rol – ona, farzand tarbiyachisi, himoyachi va emotsional tayanch sifatida.
2. Ijtimoiy rol – oilaviy qarorlar qabul qilishda, iqtisodiy jarayonlarda faol ishtirokchi sifatida.
3. Madaniy-ma'naviy rol – qadriyatlar, axloq me'yorlari va milliy an'analarni avloddan avlodga yetkazuvchi sifatida.

So'nggi yillarda olib borilgan sotsiologik va psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, gender rollarining transformatsiyasi natijasida ayollarning oiladagi ijtimoiy mavqei sezilarli darajada kengaymoqda. Masalan, ilgari faqat erkaklar zimmasida bo'lgan iqtisodiy ta'minot roli hozirda erkak va ayol o'rtasida teng taqsimlanmoqda. Bu holat ayol shaxsining identifikatsiya jarayonida yangi qadriyatlar va strategiyalar shakllanishiga olib keladi (Giddens, 2020).

Ijtimoiy psixologiyada ayolning rol identifikatsiyasi ko'pincha "gender ijtimoiylashuvi" jarayoni bilan izohlanadi. Bu jarayon orqali qiz bola kichik yoshdan boshlab ijtimoiy me'yorlarga mos ayollik qiyofasini o'zlashtiradi – nutq uslubi, xulq-atvor modeli, estetik qadriyatlar va ma'naviy pozitsiyalar shakllanadi. Shu bilan birga, ta'lim, mehnat bozori, siyosiy ishtirok va ommaviy madaniyatdagi o'zgarishlar bu identifikatsiyani yanada ko'p qirrali qiladi.

Ayolning oiladagi ijtimoiy roli shaxsiy "men-kontsepsiyasi" va "ijtimoiy men" tushunchalari bilan bevosita bog'liqdir. Bu ikki qatlamning uyg'unlashuvi – ayolning o'zini oilada qanday ko'rishi va boshqalar uni qanday qabul qilishi orqali shakllanadi. Ijtimoiy psixologiyada bu jarayon "ko'zguli men" nazariyasi (Cooley, 1902) bilan tushuntiriladi: ayol o'z rolini atrofdagilar qanday baholayotganini anglab shakllantiradi.

Zamonaviy oilalarda kuzatilayotgan yana bir muhim tendensiya – bu rol fleksibilizatsiyasi, ya'ni ayolning bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy rolda bo'lishidir. U nafaqat ona yoki rafika, balki yetakchi, mutaxassis, ilmiy xodim yoki tadbirkor sifatida ham faoliyat yuritadi. Bu identifikatsiya jarayonini murakkablashtiradi, lekin ayni paytda ayolning ijtimoiy mavqeini mustahkamlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ayolning oila hayotidagi rol identifikatsiyasi – bu murakkab, ko'p qirrali psixologik jarayon bo'lib, shaxsning o'zini anglash, ijtimoiy moslashuv va oila tizimidagi barqarorlikni belgilovchi asosiy omildir. Ushbu jarayon muvaffaqiyatli kechishi uchun ayollarda emotsional intellekt, kommunikativ kompetensiya va psixologik moslashuv darajasini rivojlantirish zarur.

Oila psixologiyasi amaliyotida ayollarning rol identifikatsiyasini qo'llab-quvvatlovchi psixokorreksion dasturlarni ishlab chiqish, gender stereotiplarni yumshatish va shaxsiy qadriyatlarni mustahkamlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Ayolning o'z rolini to'liq qabul qilishi — oila barqarorligi va jamiyat taraqqiyotining muhim psixologik kafolatidir.

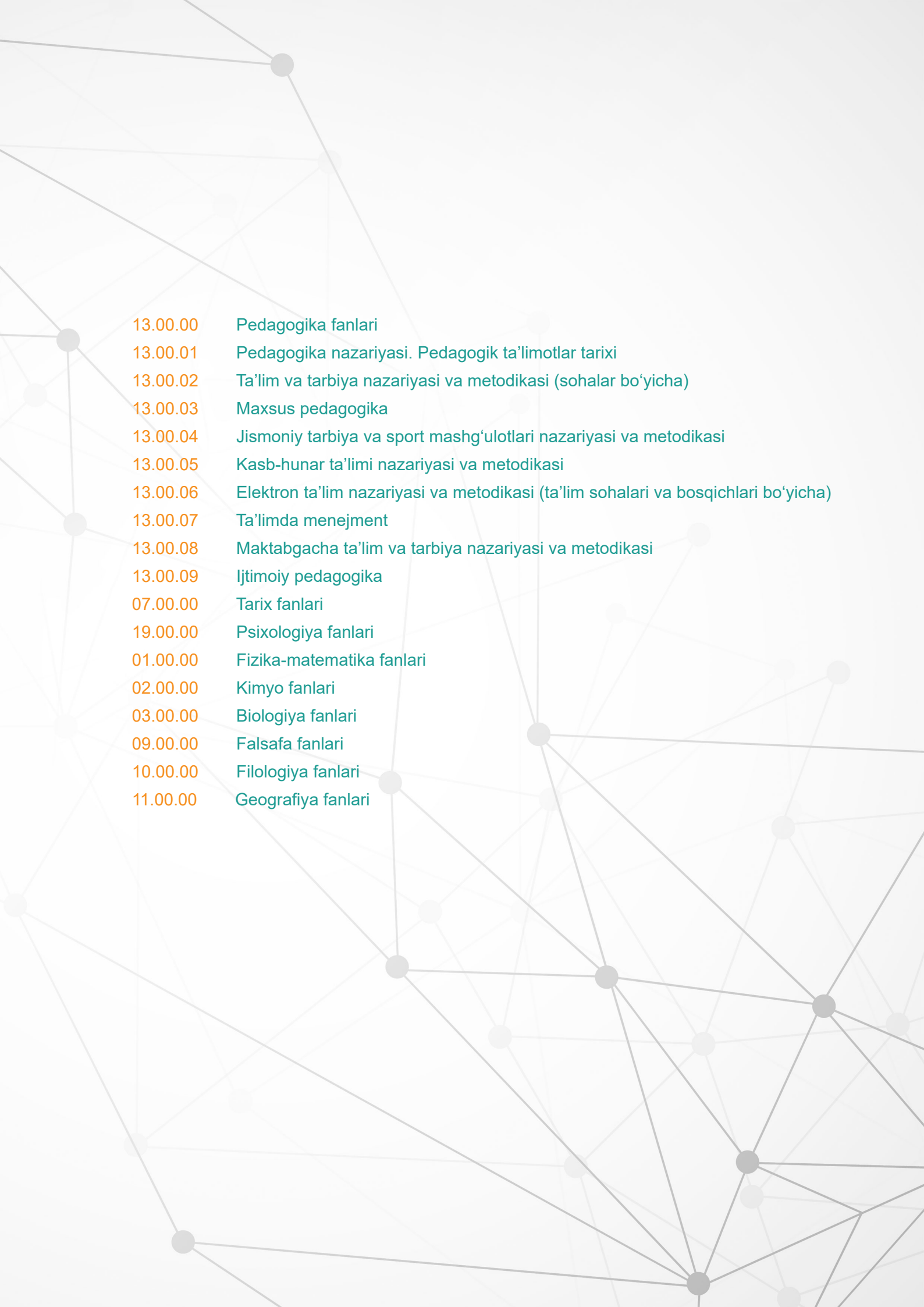
Muxtasar aytganda, jamiyatda ayol qadri-qimmati, uning huquq va erkinliklarini himoya qilish borasida davlat bosh islohotchi sifatida namoyon bo'lmoqda. Zotan, jamiyatda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini ifoda etish, davlat va jamiyat munosabatlarida ayollarning o'rni va rolini yanada oshirish, ularning siyosiy, huquqiy, ijtimoiy sohalaridagi manfaatlarini himoya qilish masalasi Yangi O'zbekistonda Uchinchi Renessans avlodini shakllantirishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son Farmoni. — Toshkent, 2022.
2. Shoumarov G'.B. va boshqalar. Oila psixologiyasi. — Toshkent: "Sharq", 2001. — 14–15-betlar.
3. Karimova V.K. Oila psixologiyasi. Pedagogika oliygohlarining barcha bakalavriat yo'nalishlari talabalari uchun darslik. — Toshkent, 2008. — 37-bet.
4. Fayziyeva M. va boshqalar. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi. — Toshkent: "O'qituvchi", 2007. — 45–48-betlar.

5. Karimova G. Oila va tarbiya: Nazariy va amaliy masalalar. — Toshkent, 2021.
6. Uzoqova M. Ayollar va jamiyat: Ijtimoiy faollik omillari. — Toshkent, 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2023.
8. Ismoilov A. Gender tengligi va ta'lim: O'zbekiston tajribasi. — Toshkent, 2022.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.